

Kina i international politik – et erhvervsmæssigt perspektiv

Af Verner Worm, Asia Research Centre, Copenhagen Business School

1. Indledning

I en planøkonomi, der eksisterede i Kina indtil 1978, fandtes der ikke et erhvervsliv i traditionel forstand, da økonomiens rolle var underlagt politik-feltet. I Kina var dette forhold ekstrem, da man enten var for revolutionen eller for økonomisk udvikling på mere markedsøkonomiske vilkår. Tilslutning til revolutionen skulle danne det mentale grundlag for at alle ydede efter evne og nød efter behov. Man forsøgte at realisere det kommunistiske samfund selvom alle erkendte at produktivkræfterne ikke var udviklet i tilstrækkeligt omfang til at realisere den kommunistiske utopi i marxistisk forstand.

Kina har som bekendt ikke fulgt en »big-bang« strategi som Rusland, men en gradvis proces, hvor det spirende erhvervsliv har fået en stadig mere fremtrædende rolle. Det er næppe forkert at sige, at de forskellige udviklingsprocesser i Kina i høj grad er drevet af erhvervslivets krav. Men de strategiske ændringer, nemlig at etablere et moderne samfund, er ikke fuldendt endnu, selvom de blev igangsat for 25 år siden.

I denne artikel vil vi diskutere spørgsmålet om hvad erhvervslivets bidrag til Kinas økonomiske vækst siden 1978 har været. Da den politiske infrastruktur for at etablere en markedsøkonomi ikke eksisterede vil udviklin-

gen af denne infrastruktur også blive analyseret.

Artiklen bygger på sekundære kilder samt egne observationer fra årlige rejser i Kina siden 1974

2. Økonomisk vækst

Bruttonationalproduktets (BNP) vækst i Kina fra reformperiodens start i 1978 til og med 2005 har været på 9,6 % årligt i gennemsnit.¹ Ved udgangen af 2005 havde Kina et bruttonationalprodukt (BNP) 18.2 billioner yuan (China statistical abstract, 2006) hvilket ved en kurs på 8,1 svarer til på 2.24 billioner US dollars. Det betyder at Kina nu er verdens fjerde største økonomi, kun overgået af USA, Japan og Tyskland. Væksten fortsatte ind i 2006 med en vækst 10,9 % i første halvår af 2006. Tallene viser at Kina er unikt på den måde at man aldrig har haft et land der har indtaget en central plads i verdensøkonomien så hurtigt i nyere tid. Hvis man skal tænke på paralleller så skulle det være Europa efter industrialiseringen og USA efter anden verdenskrig.

3. Purchasing power parity (PPP)

Efter købekraftprincippet er Kinas økonomi af størrelsesordenen godt US \$ 8,6 billioner eller ca. 70 procent af den amerikanske økonomi.²

Hvis man opgør økonomien i per capita opgørelser, så er Kinas per capita indkomst kun på US\$ 1723 i 2005 eller US\$ 6615 udregnet efter PPP-tallene og under forudsætningen af at befolkningen er på 1,3 milliarder mennesker, hvilket er det officielle tal.³

4. Direkte udenlandske investeringer

Kina er sammen med USA verdens to største modtagere af Foreign Direct Investment (FDI). FDI er på ca. US\$ 60 mia. pr år og en akkumuleret investeringsmængde på godt US\$ 500 mia.⁴

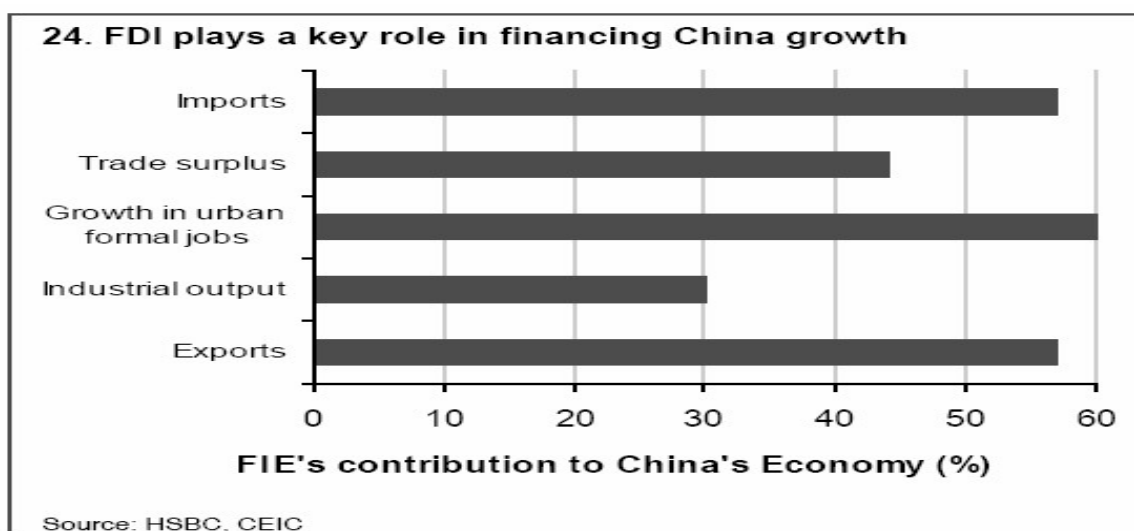
US\$ 60 mia. kan synes lidt når man tænker på et de samlede investeringer er på næsten 1000 mia. US,⁵ men de kinesiske investeringer går i høj grad til infrastruktur og under-skudsgivende statsejede virksomheder, samt rekapitalisering af det finansielle system og opbygning af et socialt sikringssystem.

Den kinesiske udviklingsmodel er i høj grad drevet af FDI, da ca. 35% af Kinas industriproduktion er på udenlandske hænder. Det paradoksale er at denne økonomiske udviklingsmodel har både gode og dårlige aspekter for Kina.

Udenlandske investeringer har været med til at øge det industrielle output, men på den anden side har Kina ikke i samme grad kontrol over den udenlandskejede industri, som den har over lokalindustrien.

Huang (2003) har i den forbindelse argumenteret for, at de gode forhold for de udenlandske firmaer, såsom skattelettelser og fritagelse fra importtold, hindrede udviklingen af en national kinesisk industri, men det er svært at se, hvor kapitalen ellers skulle komme fra i 1990'erne, da de statsejede virksomheder stadig lagde beslag på store mængde af Kinas likviditet.

Der er dog ingen tvivl om at den store udenlandske andel af, og dermed kontrol over, industrien er en usikkerhedsfaktor. Selvom der ikke er noget der tyder på industriflugt fra Kina i skrivende stund, så er diskussionen dukket op i provinsen Guangdong, der har den største andel af de udenlandske investeringer. Efterhånden som lønpresset stiger, vil den del af forarbejdningsindustrien, der kræver det laveste teknologiske niveau, se sig om efter andre markeder, der er billigere, såsom Vietnam, Cambodia m.fl. Det er en na-

Figur 1. Betydningen af FDI for Kinas økonomi

turlig udvikling, men det kræver at Kina i mellemtiden er blevet i stand til at lave mere avancerede produkter, dvs at der sker en teknologioverførsel.

5. Udenrigshandel

Som det fremgår af figur 1 kan over halvdelen af Kinas udenrigshandel henføres til udenlandskejede virksomheder, hvilket betyder at disse virksomheder bruger Kina som deres produktionsbase, fordi arbejdslønnen er lav.

Råmaterialer og halvfabrikata skibes til Kina og de færdige produkter skibes ud igen, hvilket betyder at værditilvæksten i Kina primært ligger i forarbejdningen.

Kina bliver ofte kaldt verdens produktionsværksted, hvilket udenrigshandelstallene også taler for, men problemet er at der er mindre og mindre tjent i produktionsleddet sammenlignet med andre aktiviteter i værdikæden såsom produktudvikling og markedsføring. Det peger i retning af at Kina skal forsøge at få en større del af værdikæden placeret i landet.

Den kinesiske udenrigshandel er steget kraftigt de seneste år. Fra i 2004 at være på US\$ 1.16 bio. steg den i 2005 med 19% til US\$ 1,42 bio. US\$ fordelt på 762 mia. US\$ i eksport og 660 mia. i import (China Statistical Abstract, 2006), hvilket i 2005 gav et handelsoverskud på over 100 mia. US\$. Kina er dermed den 3. største udenrigshandelsnation i verden. Overskuddet på udenrigshandelsbalance er bemærkelsesværdigt, da handelsoverskuddet i perioden 2001 – 2004 lå mellem 20 – 30 mia. US\$ årligt (Ibid). Der var således i 2005 tale om en tredobling af handelsoverskuddet, hvilket også viser at udenlandske virksomheder bruger Kina som en produktionsbase i hurtigt stigende omfang.

Når det er sagt, så er tiden for ubegrænsede udenlandske investeringer ved at rinde ud. I

september 2006 udstedte den kinesiske regering et regulativ, der begrænser udenlandsk ejerskab i skibsværfter til 49 % og andre lignende tiltag er undervejs. Den tid hvor de udenlandske virksomheder kunne gøre som de ville er ved at være forbi, fordi kineserne ikke mangler kapital længere.

De vigtigste udenrigshandelspartnere er USA og EU, da det er de store multinationale virksomheder, der de seneste år primært har investeret i Kina. Det kan man se af at der bliver relativt færre projekter, men de enkelte projekter bliver større. I 1980'erne var det i høj grad kinesere fra Hong Kong og andre oversøiske kinesere, der flyttede deres produktion til Kina, mens de store vestlige virksomheder var tøvende på grund af den manglende infrastruktur i bred betydning. Der var ikke kun tale om manglende veje og havnefaciliteter, men også om at ejendomsretten, ophavsretten mv. ikke var på sikret.

De oversøiske kinesiske investorer var mindre bekymrede over disse mangler, da de primært sikrede sig ved at opbygge gode personlige relationer, de såkaldte *Guanxi* til de politiske magthavere (Worm, 1997). Dermed sikrede de sig beskyttelse og opnåede konkurrencefordele ved at blive advaret af deres kontakter om nye erhvervspolitiske tiltag. Det er det John Child har kaldt en »complexity absorption« strategi. (Child 2001). I dag hvor investeringerne er dominerede af store vestlige multinationale virksomheder er det i højere grad den modsatte strategi, der er dominerende, nemlig det Child kaldte »complexity reduction«, hvilket betyder at de udenlandske virksomheder forsøger at påvirke den kinesiske regering i retning af større gennemsigtighed og legalitet.

Regeringen på centralt eller lokalt plan blander sig i varierende grad i driften af de forskellige udenlandske ejendomsformer. Det skal dog påpeges at den udenlandske sektor generelt har langt større frihedsgrader end de

andre ejendomsformer. Således har det hidtil været sådan at virksomheder, der var helejede af udlændinge (WFOEs) stort set har fået lov at gøre hvad de ville så længe de betalte skat. Skatten er dog lavere end den, de kinesiske virksomheder betaler, da mange af de udenlandske virksomheder ligger i de såkaldte økonomiske zoner. De første zoner blev oprettet allerede i 1979, da der var dyb mistro til den kinesiske regering på dette område. Så sent som i 1977 havde KKP's teoretiske tidsskrift proklameret at man aldrig ville tillade FDI, da det mindede om tiden før 1949, da de imperialistiske magter havde koncessioner i de større kinesiske byer.

Der er meget der tyder på, at der er noget større direkte indblanding fra regeringens side i de andre former for virksomheder med deltagelse af udenlandsk kapital, nemlig »equity joint ventures« (EJVs) og »contractual joint ventures« (CJVs). Forskellen på de to former, der ligesom WFOEs altid er tidsbegrænsede er, som navnet siger, at i EJVs fordeles tab eller gevinst i samme forhold som investeringen, mens fordelingen for CJVs er bestemt af kontraktens indhold. Blandt de to joint venture former er EJV langt den mest udbredte. Men der findes CJVs for eksempel inden for hotelbranchen, hvor en ikke-kinesisk hotelkæde får en stor andel af overskuddet de første år og så trækker sig ud efter en kortere årrække, når kineserne selv mener, de er i stand til at drive hotellet og den udenlandske hotelkæde har fået sit dækningsbidrag. Der findes især mange CJVs inden for service sektoren, hvor det tidligere var påtvunget at indgå i joint ventures. Undertegnede boede i sommeren 2006 på et hotel i Nanjing, der tidligere var drevet af Hilton. Hotellet var Nanjings bedste, men levede ikke længere op til den service, som man forventer af et hotel, der er drevet af Hilton-kæden.

Der er ikke noget der tyder på at WFOEs er mere profitable end JVs (Xu, 2006). En forklaring på at udenlandske virksomheder ikke

fremstår så profitable kunne være transfer pricing, hvor indtægterne placeres i mere eller mindre fiktive selskaber i Hong Kong, hvor skatten er lavere.

De helejede udenlandske virksomheder har til gengæld den fordel, at der ikke er to parter, en kinesisk og en vestlig, der skal være enige. Kineserne har i mange år talt om »same bed, different dreams«, som en talemåde, der dækker over at de to parter ikke har samme strategiske mål. Ofte er den kinesiske partner mere interesseret i profit og teknologioverførsel, mens den vestlige partner er mere interesseret i markedsandele.

6. Lokalindustri

Op gennem Folkerepublikkens historie har fordelingen mellem den statslige og den kollektive sektor varieret meget, mens den private og den udenlandske sektor har været uden betydning for industriproduktionen. Mindre tjenesteydelser har dog i det meste af Folkerepublikkens historie kunnet udføres i privat regi.

Der er svært at opgøre erhvervsstrukturen i Kina. Den udenlandske sektor bidrog, som nævnt ovenfor, med en tredjedel af den industrielle produktion i 2005. Det er et stort skift i forhold til den traditionelle planøkonomi, hvor stort set hele BNP stammede fra den statsejede sektor. Denne sektor tegnede sig for mindre end 30% i slutningen af 2005 (The Economist 25th March 2006)

Ser man på de bogførte værdier, så er over halvdelen dog stadig i hænderne på de statsejede virksomheder (SOEs), der udgør 140.000 firmaer med over 60 mio. ansatte. Af de statsejede virksomheder var kun 169 direkte kontrolleret af de centrale myndigheder, mens de andre er decentraliseret til provinsniveau eller derunder (The Economist 25th March 2005). Selvom mange statsejede virksomheder blev privatiseret, slået sammen med andre eller lukket i 1990'erne, så kører

over halvdelen af de resterende 140.000 virksomheder med underskud, hvorfor visse udpegede statsejede banker stadig skal yde lån, som de ved de aldrig vil få igen (Zhang, 2005). Når regeringen er tøvende med at erklære disse virksomheder konkurs, skyldes det frykten for høj arbejdsløshed i visse regioner. Arbejdsløsheden er i forvejen høj i det folkerige land.

Reformeringen af de statsejede virksomheder har været en større opgave end den kinesiske regering havde forudset. Dels var de statsejede virksomheder ineffektive, hvilket drænedes bankerne for finansielle midler gennem de såkaldte »non-performing loans«, der er lån, givet uden forventning om tilbagebetaling. Dels var hovedparten af arbejdskraften i byerne ansat i disse virksomheder. Da man i midten af 1990'erne for alvor gik i gang med at reformere disse SOEs var der pludselig en generation fra 45 år og op, der kun havde kompetencer, der var relevante for disse virksomheder, og som de udenlandske virksomheder ikke var interesserede i at ansætte, da der var unge nok at tage af. Denne generation, der i dag typisk er i halvtredserne er dybt desillusionerede, men har holdt sig i ro, så der har ikke i væsentlig omfang været protester i byerne, måske bortset fra Manchuriet i det nordøstlige Kina.

De 26 mio. privatejede firmaer klarer sig tilsyneladende godt i Kina. De private virksomheder havde en registreret kapital på 3,9 bio. yuan og en årlig omsætning på 2,4 bio. yuan (Brødsgaard, 2006). De bidrager med ca. 40% af produktionen og beskæftiger 90 mio. mennesker. Forklaringen på deres succes er formentlig, at de primært ligger i den vestlige del af Kina og derfor ikke i særligt omfang konkurrerer med de udenlandske virksomheder, som stort set alle ligger i kystområdet. De private virksomheder har i gennemsnit kun 14 ansatte, men tallet dækker over at en del store private virksomheder vælger at give sig selv til amtet eller provinsen, hvorefter

entreprenørerne forpagter virksomhederne og reelt driver den som en privat virksomhed (se under hybridformer). Det giver større beskyttelse for virksomhederne og de har lettere ved at slippe for at betale skat. Man skal huske at det først var i 1988 at statsrådet fremsatte regulativer for de private virksomheder i dokumentet »Tentative Stipulations on Private Enterprises«, der gjorde private profitorienterede virksomheder legitime (Delman, 2003). Når det er sagt skal det også fremhæves at udviklingen derefter er gået hurtigt. Ifølge den officielle kinesiske statistik er det også den kategori af virksomheder, der er vokset hurtigst i perioden 2001-2005 (China Statistical Abstract, 2006)

7. Hybridformer

Ejerskab er et kompliceret begreb i Kina. Dels er det kun staten, der kan eje jord, dels er virksomhedernes ejendomsforhold ofte uklart. Det skyldes de mange hybridformer, der findes. De vigtigste vil blive nævnt her.

Private entreprenører – ofte tidligere embedsmænd – leaser en kollektiv virksomhed og driver den som deres egen, selvom de formelt skal betale en leje.

En anden form er det man kalder »firmaer med røde hatte«. Her er der tale om at en ejer søger beskyttelse hos staten ved at registrere firmaet, som et kollektivejet firma.

En tredje form opstår ved repatriering af indenlandsk kapital. Den kinesiske kapital sendes til et skuffeselskab typisk i Hong Kong og tilbageføres derefter som udenlandsk kapital, der kan indgå i et joint venture med en kinesisk virksomhed. Derved opnår joint venturet de fordele som virksomheder med udenlandsk kapital har haft siden begyndelsen af 1980'erne, såsom skattebegunstigelser, fritagelse for importtold, lettere adgang til udenlandsk valuta mv.

Endelig nævner Delman (2003), hvorfra den typologi stammer, partnerskab med statslige eller kollektive virksomheder. Mange private erhvervsdrivende har lavet joint ventures med statsejede eller kollektive virksomheder for at undgå at blive forfulgt af lokale kadrer, der har lettere ved at opkræve skatter fra private virksomheder end fra virksomheder, de selv delvis ejer.

Hybridformerne, der er aftagende, viser at den juridiske og mentale infrastruktur ikke har været på plads eller måske mere korrekt at det tager tid at implementere sådanne ændringer, da der altid vil være nogle der mister magt i forbindelse med en så omfattende transformation af det økonomiske system. I forbindelse med indførelse af markedsøkonomi og privat ejendomsret er det kadrerne i det politiske system, der har mistet indflydelse.

Siden 1999 har Kina villet udvikle »worldclass« multinationale kinesiskejede virksomheder, men har ikke været særlig succesfulde på denne front endnu. Der er kun dukket 14 kinesiske firmaer op på Forbes 500 selvom Kina reelt er verdens næststørste økonomi i dag. Nogle få kinesiske virksomheder som Lenovo, der opkøbte IBMs PC-division, hvoraf en del ligger i Danmark (Erhvervsbladet, 5. december 2005) og Huawei er kendte, men der er stadig langt til at kinesiske virksomheder bliver lige så kendte som de amerikanske multinationale virksomheder.

Ifølge Nolan (2004) skyldes det, at det er langt sværere at opbygge sådanne firmaer i dag end det var da Vesten og Japan opbyggede sine store veletablerede virksomheder henholdsvis efter industrialiseringen og Anden Verdenskrig. Det, der især er sket i globaliseringens tidsalder, er at kombinationen af kompetencer, der skal til for at drive en succesfuld multinational virksomhed, er blevet langt mere komplicerede end de var tidligere. Det tager derfor længere tid at opbygge sådanne kombinationer sammenlignet med

tidligere. Man skal således ikke undervurdere de udfordringer, som det kinesiske erhvervsliv står over for.

Et andet problem er at de eksisterende kinesiske virksomheder bruger relativt lidt på produktudvikling. Det betyder at selv på det kinesiske marked har de lokale virksomheder svært ved at etablere en vedvarende konkurrencefordel. De kopierer eksisterende produkter og forbedrer dem eventuelt marginalt, hvilket sammen med bedre kendskab til det kinesiske marked, betyder at de kan udkonkurrere de vestlige multinationale virksomheder, der opererer i Kina i en periode, men når disse så kommer med en ny generation af teknologi, så skifter konkurrenceforholdet tilbage igen og de vestlige firmaer overtager en dominerende markedsandel igen. På denne måde har det f.eks. været med mobiltelefoner.

Situationen bliver ikke bedre af at Kina har forpligtet sig til at reducere importtolden fra 24% til 9% for industrivarer i forbindelse med den fulde implementering af optagelsen i WTO, der blev vedtaget i 2001, men reglerne skal implementeres over en periode på 5 år (Guthrie, 2006). Den gennemsnitlige importtold var i begyndelsen af 2006 på 9,9 %, så kineserne er tæt på at have nået målet.⁶

8. Teknologioverførsel

Det diskuteres heftigt i Kina om der sker en teknologioverførsel fra de udenlandske virksomheder til de kinesiske i tilstrækkeligt omfang. Debatten bør bredes ud til at fokusere mere på vidensoverførsel, og de kinesiske virksomheders kapacitet til at absorbere denne viden. Der er stadig en teknologifiksering i Kina selvom vidensledelse vinder frem (Xu, 2004). En forudsætning for at teknologi kan bringes i anvendelse er at der løbende foregår ledelsesudvikling, dvs. at der etableres lærende organisationer.

Det skal dog understreges at udenlandske virksomheder for nyligt i stigende grad er be-

gyndt at henlægge udviklingsaktiviteter til Kina. Virksomhedernes motivation er at kinesisk arbejdskraft er veluddannet og billig, og for Kina betyder det at mange af de ingeniører, der bliver uddannet i Kina, får yderligere udviklet deres kompetencer gennem at arbejde i en vestlig virksomheds udviklingsafdeling, hvilket på sigt kan bruges i de kinesiske virksomheder. Selvom Kina ofte fremfører, at der sker en meget begrænset vidensoverførsel, fordi de udenlandske virksomheder vælger at etablere helejede virksomheder i Kina, så sker der i hvert fald en opgradering af landets arbejdskraft, som man ikke selv ville kunne generere, da hovedparten af de kinesiske virksomheder bruger meget lidt til kompetenceudvikling.

Bilindustrien bliver ofte nævnt som et eksempel på at der trods alt foregår en væsentlig teknologioverførsel, men eksemplet har sine begrænsninger. For det første har man inden for bilindustrien krævet at de udenlandske bilproducenter indgik i joint ventures. For det andet har kineserne stillet krav om at en vis procentdel af bilerne skulle produceres i Kina for ikke at blive beskattet som en importeret bil. Dertil kommer, at mange af de internationale bilproducenter er interesserede i at købe dele til biler i Kina for at gøre de færdige biler billigere andre steder i verden. Dette er ikke mindst blevet relevant efter at Kina er blevet medlem af WTO, hvilket medfører betydelig sænkning af importtolden for biler.

Endelig skal det nævnes at der er en overkapacitet inden for bilproduktionen i Kina. Onde tunge påstår at Kina bevidst kræver at de udenlandske bilproducenter opbygger en overkapacitet i Kina, så virksomhederne senere kan eksportere biler til Sydøstasien. Det vil betyde, at de ikke-kinesiske bilproducenter bliver nødt til at lukke deres fabrikker i andre sydøstasiatiske lande, som Thailand og Malaysia.

Generelt gælder det for områder, som den ki-

nesiske regering finder essentielle, at de stiller krav om lokalindhold. Således skal 70% af vindmøllerne være produceret i Kina for at udenlandskejede virksomheder kan byde på udliciterede kinesiske vindmølleparker.

Den kinesiske regering giver de udenlandske firmaer frie vilkår, men hvis de vil opfattes som en national virksomhed, så bliver de nødt til at overføre teknologi, hvilket nogle virksomheder gerne gør, da Kina har gode og billige ingeniører. Kina uddanner 2.8 mio. nye ingeniører hvert år, og deres løn ligger betydeligt under lønniveauet i Vesten. Dertil kommer at mange kinesere, der har studeret i E. Lyppert [eva_lyppert@yahoo.dk]esten, vender hjem. Tallet er ukendt, men givet over 100.000 om året. For nogles vedkommende er det ikke frivilligt, men fordi de i lande som Danmark ikke kan få opholdstilladelse, hvis de ikke har arbejde.

Dertil kommer at med kinesernes vægt på uddannelse, så vil Kina uddanne flere phd'er i 2008 end USA. Kvaliteten er på nogle af uddannelsesinstitutionerne endnu ikke så høj som i Vesten på grund af mangel på kvalificerede vejledere, men det afgørende er at Kinas førende universiteter internationaliserer i en grad man ikke tidligere har set i et udviklingsland. Oversøiske kinesere »lokkes« tilbage til Kina med tilbud om gode lønninger, og lignende tilbud giver man vesterlændinge, der er villige til at undervise i Kina i en periode eventuelt på deltid. På den måde integreres uddannelsessystemet i det internationale uddannelsesmarked på samme måde som økonomien med Kinas indtræden i WTO integreres i verdensøkonomien på en måde der hidtil har været uset for et »catch-up« land.

Det skal dog nævnes i forbindelse med denne diskussion at en afgørende forudsætning for at Kina kan øge sin andel af de udenlandske virksomheders udviklingsaktiviteter er at landet implementerer bedre beskyttelse af patenter og andre intellektuelle ejendomsret-

tigheder. Når Danfoss, med J.K. Clausens ord, primært henlægger knofedt forskningen til Kina, så skyldes det netop at man er bange for at den patentbeskyttede viden siver ud i det kinesiske samfund, så problemet kan kun løses helt ved at kineserne forbedrer deres juridiske system og øger befolkningens juridiske bevidsthed, hvilket vil tage nogen tid, da det er hurtigere at udvikle materielle ting end det er at ændre folks mentalitet.

9. Energiforbrug

Som det blev vist ovenfor har indførelse af markedsøkonomi medført en hurtig økonomisk udvikling af Kina. Denne modernisering vil forårsage en kolossalt stigning i energiforbruget. Allerede i 2005 var Kina storforbruger af energi, som det ses af nedenstående figur.

det første har Kina forsøgt at sikre sig olieressourcer i visse lande i Mellemøsten, såsom Iran. Dertil kommer Centralasien, Afrika og Australien og Sydamerika, hvor Kina er på god fod med regeringerne i oliestaterne i disse områder. Især Centralasien har ved sin beliggenhed tæt på Kina en stor fordel. I 2006 åbnedes en rørledning fra Kasakhstan til Kina med en kapacitet på 20 millioner ton olie pr år. Centralasiens placering har den fordel at energien ikke skal transporteres ad søvejen, og dermed i en krisesituation kunne blokeres af USA. I øvrigt er USA ikke særligt centralt placeret i det centralasiatiske område endnu.

Det andet er at Kina åbner op for samarbejde med andre lande for udforskning af olieforekomster i det Sydkinesiske Hav.

- China is the world's 2nd largest petroleum consumer.
- China is the largest consumer and producer of coal in the world.
- Net oil importer from 1993
- Production of electricity 10% under demand
- Constant blackouts and rationing in cities
- Now, 9.8% of world total energy consumption. Projected to rise to 14.2% by 2025
- Oil dependency in 2030: 75% (imports equal US 2004)
- rationing in cities

Figur 2. Kinas energiforbrug i 2005

Kinas vigtigste energikilde i dag er kul, der forurener voldsomt, hvorfor landet er begyndt at se sig om efter andre energikilder.

Som det fremgår af figur 2 er mangel på olie især et presserende problem for Kina, da Kina i 2030 vil være lige så afhængig af olieimport som USA. Den kinesiske regering og de statsejede kinesiske firmaer er da også gået i gang med at sikre forsyningerne. Der har været anvendt to fremgangsmåder. For

Det skal dog understreges at Kina også satser på udnyttelse af andre energiformer. Især atomkraft står centralt i billedet, da Kina planlægger at bygge 30 atomkraftværker inden for de næste 20 år. I 2009 står verdens største vandkraftværk – Three Gorges – færdig med en kapacitet på 18 mio. kw. pr år

Som noget nyt er Kina begyndt at samarbejde med Indien på energiområdet, således købte de to lande sammen Petro-Canadas sy-

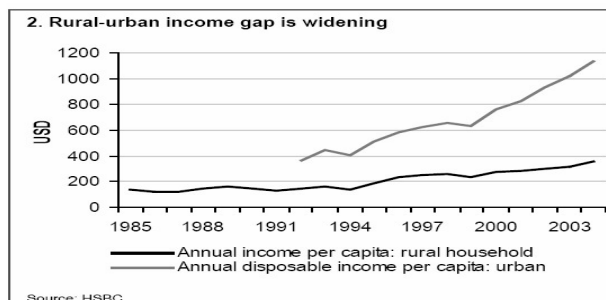
riske aktiviteter og har planer om i fællesskab at tilbyde 2 mia. dollar for Nation Energy, der kontrollerer Karazhanbas oliefeltet i Kasakhstan (Ørstrøm Møller, 2006).

10. Sociale forhold

Resultatet af kinesernes anstrengelser for at trænge ind på verdensmarkedet er en meget skæv indkomstfordeling, da fagforeninger er forbudte, bortset fra den officielle kommunistisk domineret fagforening, der ikke på traditionel vis varetager arbejdernes interesse på arbejdsmarkedet, men eksisterer for at fremme KKP's gennemslagskraft i befolkningen. Uligheden i Kina svarer til uligheden i USA med en gini-koefficient på omkring 0,4 (Nolan, 2004). Den store ulighed medfører at kineserne ikke er kommet i gang med at øge forbruget, hvilket formentlig til dels skyldes den ulige indkomstfordeling og de forholdsvis lave lønninger, der betyder at det er en lille del af befolkningen, der har likvider. Prisstigninger på huse og lejligheder i de større byer gør også sit til at mange kinesere med middelklasseindkomster på nuværende tidspunkt enten ikke har råd til privat forbrug eller vælge at spekulere i fast ejendom, og derfor udskyde deres forbrug til senere. Den lille og meget rige overklasse kan næppe påvirke det overordnede forbrugsmønster. Endelig bliver forbrug først hoveddrivkraften i en økonomi, når BNP pr. indbygger når op på ca. US\$ 3.000 pr år (Brødsgaard, 2006)

Den sociale skævhed er i dag så udbredt at ca. halvdelen af de, der har behov for lægelig behandling ikke opsøger en læge, fordi det er for dyrt ifølge det officielle China Daily (China Daily 20.september 2006). Det viser at skævheden er ved at nå et niveau, hvor den kan blive eksplosiv, hvis forholdene ikke forbedres.

Manglen på makroøkonomisk styring har især vist sig som et problem i landområderne, der løbende sakker agter ud, således at forskellen mellem indkomsten på landet og i byerne er voksende.

Figur 3. Forskellen mellem indkomsten i landområder og byområder

Figur 3 viser at forskellen på indkomsterne i byerne og på landet er forøget op gennem 1990'erne og denne tendens fortsætter til trods for at den kinesiske regering har ophævet skatten på landbrugsprodukter.

Markedsøkonomien har hovedsagelig været til fordel for byområderne. Det er især provinserne Guangdong lige nord for Hong Kong og Jiangsu ved siden af Shanghai der er dominerende inden for industriproduktion.

Store forskelle i indkomsten per capita blandt provinserne er ikke et nyt fænomen, men det er et fænomen der bliver forværret af markedsøkonomiens indførelse.

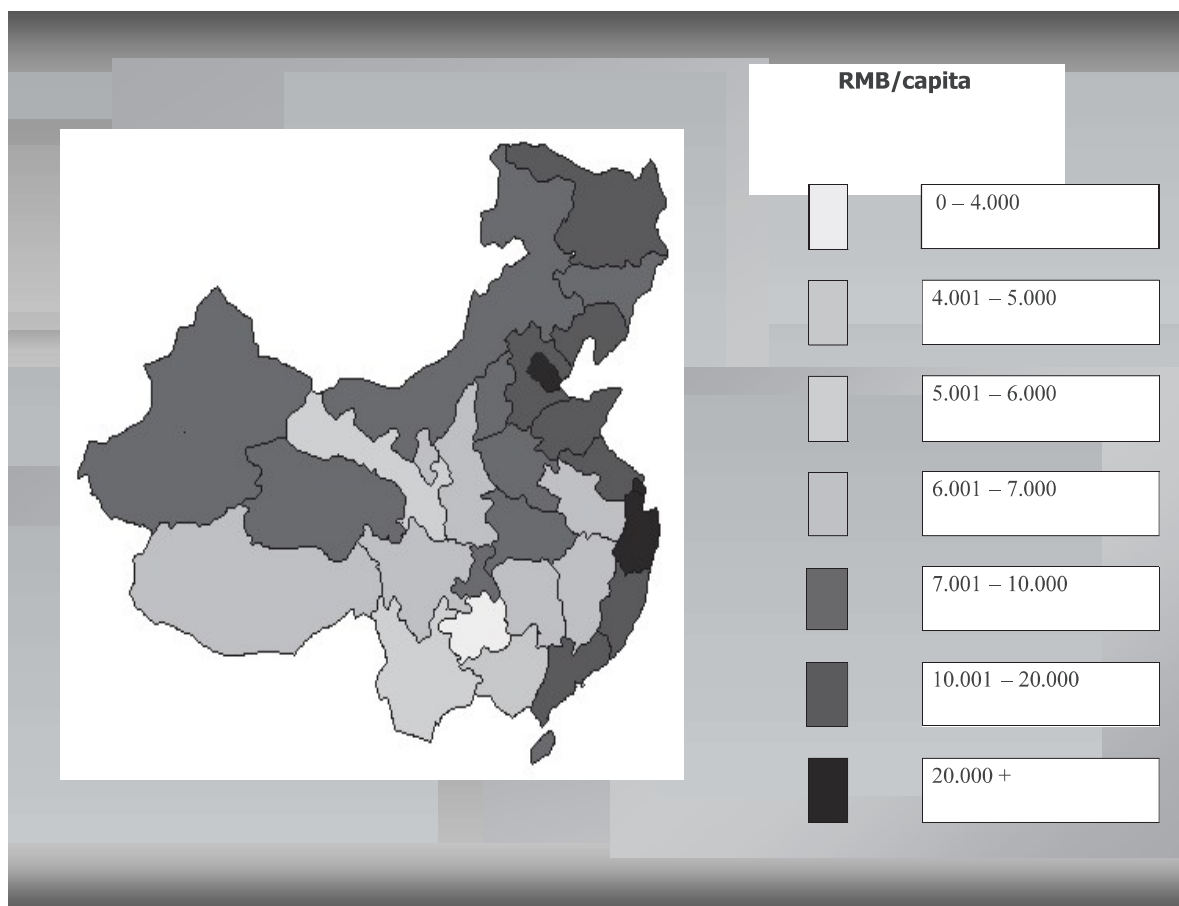
De rigeste provinser ligger i kystområderne, hvor især provinsen Guangdong har haft store fordele af reformprogrammet og de udenlandske investeringer, mens de fattigste provinser er Guizhou, Guangxi og Gansu, hvor der stort set ingen FDI er.

I 2002 havde Zhejiang provins en BNP på US\$ 2.034 mens Guizhou, som den fattigste provins, kun havde en BNP på US\$ 381 per capita. Når disse uligheder er påpeget skal det også nævnes at 200 mio. mennesker er blevet løftet ud af absolut fattigdom grundet den økonomiske vækst. Der er således i dag mere tale om en relativ fattigdom end en absolut fattigdom, selvom den absolutte fattig-

dom ikke er helt afskaffet. Et andet forhold, der bør bemærkes, er at efter reformernes gennemførelse møder man tiggere i storbyerne. Før reformerne blev gennemført fik de ikke lov at opholde sig i byerne, men blev gemt ude på landet, hvor udlændinge ikke havde adgang.

tion og svage skatteopkrævningsmetoder (The Standard, June 29, 2006).

Ifølge »International transparency corruption index« var Kina placeret som nr. 78 i 2005, hvilket er et fald fra nr. 66 i 2003.⁷

Figur 4. Indkomstfordelingen pr. capita i 2002 i de forskellige provinser

11. Korruption

I en markedsøkonomi, som Kina bør henføres til, selvom staten spiller en aktiv rolle på mikroniveau, er korrumpere kadrer eller embedsmænd, der er valgt oppefra, en af de største udfordringer. Det kinesiske offentlige bureaukrati bliver da også mere og mere korrump efterhånden som markedsøkonomien gennemføres. Den kinesiske regering mistede mere end US\$ 2.2 mia. i 2005 ved korrup-

Korruption er i høj grad en funktion af fattigdom og deraf manglende udbygning af offentlige institutioner, hvilket også fremgår af »International Transparency«. Det er i de fattigste lande i verden embedsmændene er de mest korrupte.

Ifølge et forskningsprojekt ledet af Luo Yandong (2005) er følgende forhold med til at øge korruptionen:

- * Non-transparent governmental behavior and decisions
- * Weak counter-corruption institutions
- * Intertwined gift-giving culture
- * Ambiguous business-government relations
- * Subtle networking practice.
- * Shortage of independent and well-functioned market institutions.

Alle de forhold Luo nævner findes i varierende grad i det reformerede Kina. Som det fremgår af listen bør velfungerende markedsinstitutioner reducere omfanget af korruption. Det største problem i Kina er som sagt at kadrer er valgt oppefra og at de institutioner, der skulle træde i kraft, når der klages over en kadre ikke er effektive nok, hvorfor kadrerne ofte slipper af sted med at dække over sig selv. Et andet problem er at kadrernes løn forekommer relativt lavere efterhånden som der er flere og flere velhavende private erhvervsdrivende, der har behov for kadrernes tjeneste. Det er derfor oplagt i et land, hvor der ikke findes en høj juridisk bevidsthed at prøve at presse erhvervsfolkene for ekstra ydelser. Selv udenlandske virksomheder skal være forberedt på at blive stillet over for krav om bestikkelse. Som regel foregår det indirekte ved at tingene ikke bliver gjort. På et tidspunkt lader en kadre så et ord falde om at hans datter gerne vil studere i udlandet. Så er det op til den vestlige erhvervsmand at tage stilling. Kineserne er vant til at kommunikere indirekte (Worm, 1997).

Kina er dog et af de lande, der gør noget for at bekæmpe korruptionen. Der var således over 100.000 kadrer, der blev dømt for korruption i 2005, men det er kun en dråbe i havet. Regeringen er klar over at korruption kan blive dens skæbne, men den ved ikke hvad den skal stille op, da den er bange for at for stor eksponering af korruptionens omfang vil gå ud over partiets renommé.

12. Økonomisk politik

Kina har opbygget en udenlandsk valutareserve, der nærmer sig 1 billion dollars, hvilket udover den store forarbejdningsindustri, blandt andet skyldes at den kinesiske valuta er undervurderet. (Berlingske Tidende 23. september 2006)

Hovedparten af den kinesiske valutareserve er placeret i amerikanske statsobligationer, hvilket indirekte giver den kinesiske regering et pressionsmiddel, da et salg af disse ville bringe dollaren i knæ. På den anden side ville Kina også selv miste ved at spille med musklerne på den måde, da de faldende obligationspriser ville indbringe Kina mindre. Det Kina er i gang med er dels gradvis at opskrive sin valuta, dels at sprede sin portefølge af udenlandsk valuta, der hidtil stort set har været holdt i dollars.

Dertil kommer at med en vækstrate på næsten 10 % om året er den kinesiske økonomi ved at løbe ind i flaskehalsproblemer med stigende lønninger og mangel på energi. Den kinesiske regering forsøger at styre den løbske udvikling ved gennemførelsen af en effektiv pengepolitik, men det støder på det problem, at det ikke er hele Kina, der har behov for en opbremsning. Som vist ovenfor har markedsøkonomien øget forskellen på kystregionen, hvor udviklingen galopperer af sted, mens der mangler økonomisk aktivitet mange andre steder i landet. Kinas såkaldte »go west« politik, der skulle få firmaer til at investere i det vestlige Kina, er ikke lykkedes. Derfor leder Kinas regering efter mulige indgreb, der kan varieres geografisk, såsom forskellige regler for banker alt efter hvor de er placeret i landet.

Som tidligere antydnet har det finansielle system ikke kunnet følge den økonomiske udvikling. Det tager tid at opbygge et finansielt system, der er tilpasset markedsøkonomien. Et sådant system kræver at de finansielle midler bliver kanaliseret ud i givtige projek-

ter og ikke brugt på håbløse lån til statsejede virksomheder.

Selvom udenlandske opkøb af kinesiske virksomheder er stigende i disse år, så er genomsigtigheden stadig for begrænset. Den udenlandske opkøber står stadig med en stor usikkerhed over for hvad han har købt, da det ofte kun er dele af virksomheden, der er sat til salg, hvilket antyder at regnskabsafgivelsen heller ikke lever op til international standard (Walter & Howe, 2003).

De kinesiske myndigheder er også oppe imod det problem, at de simpelt hen ikke har de fornødne kompetencer til at styre en kapitalistisk økonomi. Det skyldes naturligvis manglende erfaring, men også at de styringsredskaber, som man forsøger at benytte sig af, ikke altid trænger igennem på lokalt niveau. Mange af de lokale kadrer udfører af forskellige grunde ikke de ordrer, de modtager, og det er vanskeligt at kontrollere dem.

13. Kinas kommunistiske Parti og fremtiden

Det mest overraskende er at Kinas Kommunistiske Parti (KKP) tilsyneladende på mange områder har kunnet følge med den hurtige økonomiske udvikling (Nolan, 2004). Således har private erhvervsdrivende siden 2002 kunnet blive medlemmer af Det kommunistiske parti og mange har valgt at blive det, fordi det legitimerer deres aktiviteter. På den anden side så må den markedsøkonomiske udvikling på et eller andet tidspunkt generere en middelklasse, der kræver en demokratisering af Kina. Men som korrekt påpeget af Nolan (2004) og andre er kineserne bange for kaos, da det historisk altid har ført til økonomisk tilbagegang i et land hvor den gennemsnitlige GNP per capita stadig er lav især i landområderne.

Der er næppe traditionelle politiske kræfter, der kan vælte det kommunistiske styre i dag. En stor udfordring kommer, som det var

tilfældet i Polen alle forskelle til trods, fra den tiltagende religiøsitet, da antallet af kristne formentlig allerede overskrider 40 mio. mennesker (Kristof, 2006)

Som Kristof påpeger er det lykkedes kommunisterne at gøre det som aldrig lykkedes for de vestlige missionærer indtil 1949, nemlig at kristne en del af befolkningen. De fleste er næppe politisk aktive, men de er sværere at håndtere end kapitalisterne set fra KKP's synspunkt, fordi mange af dem ikke vil være medlemmer af partiet. Den anden udfordring er at KKP skal passe på ikke at få de religiøse imod sig, som det er sket med Falonggong, da sådanne netværksbevægelser er svære at kontrollere, som det viste sig da de organiserede en demonstration i Beijing, som KKP ikke anede noget om.

Selvom man næppe kan slutte fra markedsøkonomi til demokrati, så er det klart at en åben økonomi eksponerer befolkningen både gennem udenlandsrejser, men også gennem internettet til langt større indsigt i forholdene uden for Kina. Hvad der peger i samme retning er at der forekommer flest protestdemonstrationer i Guangdong, hvor markedsøkonomien er mest udviklet og gennemsnitsindkomsten høj.

Guthrie (2006) har argumenteret for at der allerede findes demokratiske kræfter inden for KKP, hvortil han regner Hu Yaobang og Zhao Ziyang, der begge blev udrenset, men folk fra samme fløj er på vej frem igen under Hu Jintao. Måske vil det vise sig at være ønsketænkning, men jeg vil tillade mig at støtte hans argumentation. Hvis han har ret, vil KKP lidt efter lidt udvikle sig i mere demokratisk retning, hvilket vi allerede har set, men spørgsmålet er om det er hurtigt nok.

14. Konklusion

I begyndelsen af denne artikel stillede vi spørgsmålet om hvad erhvervslivets rolle for Kina økonomiske udvikling var. I den forbin-

delse kan det være på sin plads at fremhæve at hvis Kina ikke havde skiftet politisk kurs i slutningen af 1978, så havde Kina ikke haft et erhvervsliv i markedsøkonomisk betydning. I perioden efter 1978 kan erhvervslivets rolle næppe undervurderes.

Udviklingen af et erhvervsliv i Kina har betydet at Kina økonomisk har udviklet sig med raket fart, og landets økonomi er blevet integreret i verdensøkonomien, men det har samtidig stillet krav til staten om at spille en helt anden rolle end den har været vant til. Selvom regeringen forsøger at leve op til de nye krav om at spille en aktiv, men indirekte, rolle i det kinesiske samfund, så er et af problemerne at regeringen er for svag. Den har ikke kapacitet til at opkræve de skatter, der burde opkræves ifølge den vedtagne lovgivning, hvilket medfører at bankerne ikke kan refinansieres og at der ikke bliver opbygget et socialt sikringssystem for landets borgere (Zhang, 2005)

Det kan forudses at Kina ikke mindst takket være den førte erhvervspolitik i økonomisk henseende vil blive en af de to stærkeste magter i verden, men uden USAs militærstyrke til at bakke denne økonomiske styrke op. Selvom den økonomiske situation ser lysende ud, så vil det vare mange år før kinesiske virksomheder er dominerende på Forbes 500-listen. Virksomhederne er endnu ikke blevet lærende organisationer, der kan udkonkurrere andre landes virksomheder, så på dette punkt har Kina stadig brug for udenlandske investorer.

Det, den kinesiske regering gør i dag, er at styrke økonomien gennem en aktiv erhvervspolitik, og bringe sig i en position, så landet ikke pludselig kan lammes af USA's hegemoni, blandt andet ved at sikre sig olieforsyninger fra Centralasien, og uddanne befolkningen, men kineserne har ikke glemt at de i 1820 havde ca. 30 % af verdens GNP, og der er ingen tvivl om at de på sigt ønsker at gen-

indtage en sådan position. Det kan betyde at verden får to supermagter i løbet af de næste 50 år. Erhvervslivet har ydet sit til at bidrage til den økonomiske udvikling og til at positionere Kina i det internationale samfund, men som det er vist har det også haft store sociale konsekvenser, så der er brug for et mere socialt bevidst erhvervsliv.

Fremtidig forskning vil kunne generere relevant viden ved at se de udenlandske investeringers rolle ud fra en kinesisk synsvinkel heriblandt især spørgsmålet om vidensoverførsel. Et andet felt, der fortjener øget opmærksomhed, er udviklingen af Kinas nationale industri. Kina vil næppe lade sig styre af ikke-kinesiske investorer i længden.

Noter

1. (<http://www.chinability.com/GDP.htm>. Accessed 1 August 2006
2. http://siteresources.worldbank.org/datastatistics/resources/GDP_PPP.pdf.
3. www.tdctrade.com. Accessed 1.6.2006
4. www.tdc.org.hk. Accessed 1.8.2006
5. www.tdc.org.hk. Accessed 1.8.2006
6. <http://www.tdctrade.com/main/china.htm> 1.8.2006
7. <http://www.infoplease.com/ipa/A0781359.html>

Referencer

- Brødsgaard, K.E. (2006). Den kinesiske drage. I *Jeg skal til Kina*. Red. af K.E. Brødsgaard. København: Jepsen og Co.
- Berlingske Tidende 11. november.2005
- Berlingske Tidende 23.september 2006
- Child, J. (2001). China and International Business. I *The Oxford Handbook of International Business*. Reg. af Rugman, A & T. Brewer. Oxford: Oxford University Press.
- China Daily 20.september 2006
- Delman, J. (2003) Kinas Private Erhvervsliv og partistaten. *Politologiske studier* 6 (2) 83-93.
- Erhvervsbladet, den 5. december 2005
- Guthrie, D. (2006). China and Globalization. New York: Routledge
- Huang, Y. (2003) *Selling China*.Cambridge: Cambridge University Press
- Kristof, N. *Keeping faith in China*. International Herald Tribune 26.7.2006

- Lieberthal, K.(1995) *Governing China: From Revolution to reform*. New York: W.W.Norton & Co.
- Luo, Y. (2005) An Organizational Perspective of Corruption. *Management and Organizational Review* Vol.1 (1) 119- 155
- Nolan, P. (2004) *China at the Crossroads*. London: Polity.
- National Bureau of Statistics of China (2006) *China Statistical Abstract, 2006*. Beijing: China Statistical Press.
- Shanghai Daily 12.6, 2006
- The Economist. 25th March 2005.
- The Economist Intelligence Unit Ltd. (2006) Country Report – China. July.
- The New York Times, 22.juli 2006
- The Standard. June 29, 2006
- Walter, C. & Howe, F (2003). *Privatizing China*. Singapore: John Wiley & Sons
- Worm, V. (1997) *Vikings and Mandorins*. Copenhagen: Copenhagen Business School Press
- Xu, D. (2006) Præsentation på AIB Konference i Beijing 24-26 juni.
- Xu, X.(2004) *Zhili ziben guanli* (Intellectual capital management) skrevet på kinesisk. Beijing: Huaxia Publicer
- Zhang, J. Lokomotiv. Der skal reformer til. Ellers brænder Kina sammen. Politiken 1.12.2005
- Ørstrøm Møller, J. (2006) Magtskifte i energiforbruget skaber nye økonomiske alliancer. Mandag Morgen 19. juni.